

China: de ontwaakte reus¹

Koen De Leus
Chief Economist – Economic Research,
BNP Paribas Fortis NV/SA

ABSTRACT

De Chinese groei stond de voorbije periode onder druk als gevolg van het handelsconflict met de VS. Maar ook tijdens de voorbije decennia opgeblazen zeepbellen wegen op de groei.

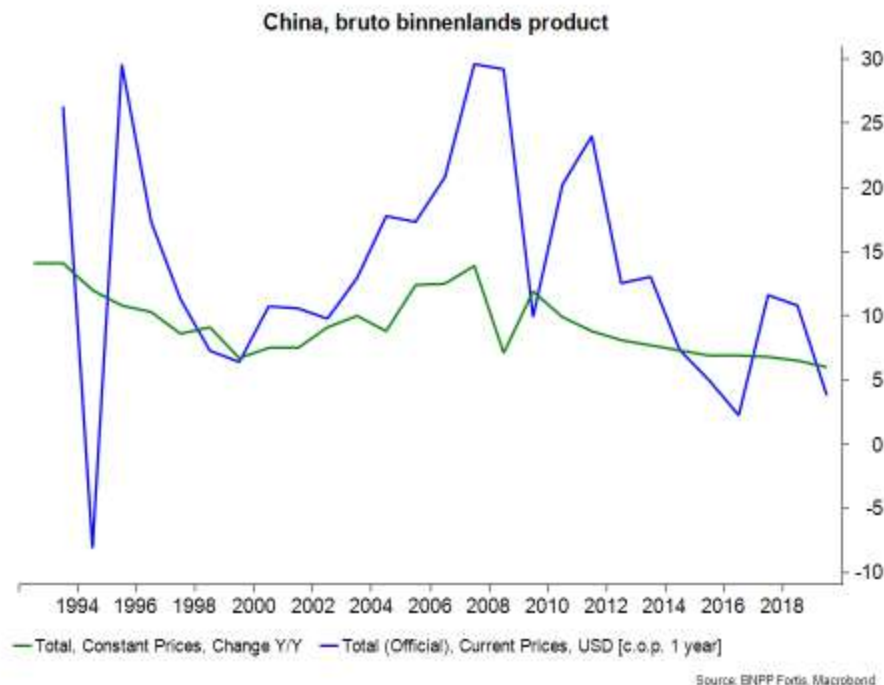
Van een investeringsgedreven groei moet China evolueren naar een consumptiegedreven economie. En het heeft daar de middelen voor met een nog hoge spaarquote die naar omlaag gehaald kan worden door de uitbouw van een betere sociale zekerheid en een doorgedreven urbanisatie. Ook de digitalisering speelt in heel de Chinese economie een almaar grotere rol. De Chinese reus is ontwaakt, en de wereld zal het geweten hebben.

¹ Dit artikel is gebaseerd op de toespraak van Koen De Leus voor het Belgisch Financieel Forum in Gent op 14 januari 2020.

Zeebellen aanpakken

De Chinese groei kalft jaar na jaar verder af. Tot 2010 schommelde de reële groei nog rond 10%. In 2017 was die groei al teruggevallen naar 6,8%, vervolgen naar 6,5% om in 2019 te stranden op nog net 6% (zie grafiek 1). De handelsoorlog woog recent op de groei en op iets langere termijn zullen bedrijven hun aanvoerketen in China voor Amerikaanse producten in vraag stellen. Met de recente ervaring van het coronavirus en de nefaste impact op de aanvoerketen, zullen sommige bedrijven mogelijk ook opteren voor meer dan één leverancier. Buitenlandse investeringen in China kunnen een serieuze knauw krijgen. Nu, China zit niet alleen in dit schuitje. Een terugval van de investeringen zou een globaal fenomeen worden indien Trump herverkozen wordt en de globalisatietrend verder achteruitgaat.

Grafiek 1

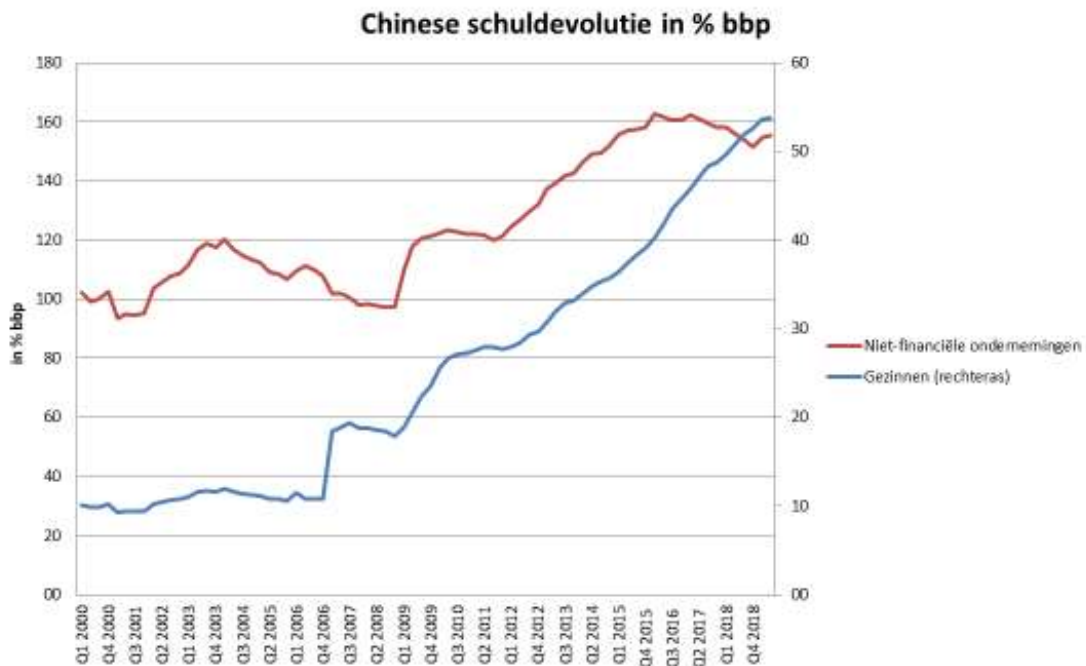

Hellend vlak

Het probleem van China is dat de groei zich reeds langer op een hellend vlak bevond. De terugval van de export komt boven op de strijd tegen zeepbellen en onevenwichten die de Chinese overheid enige tijd geleden heeft ingezet. Met welke problemen kampt het land ? We onderscheiden er drie : de schuldzeepbel, een vastgoedzeepbel en de hervorming van de staatsbedrijven.

China zette enkele kwartalen geleden een intern agentschap op om het schuldprobleem in kaart te brengen. De krediet schulden aan niet-financiële ondernemingen in China liepen sinds de Grote Financiële Crisis op van 100% van het bbp naar meer dan 160% om vandaag uit te komen op 155% terwijl de schuld aan gezinnen verdrievoudigde van 19% naar 54% van het bbp (zie grafiek 2). De 0-rente in de VS onmiddellijk na het uitbreken van de crisis haalde ook de Chinese rentevoeten onderuit. Zo kon de opwaartse druk op de renminbi tegenover de dollar wat verminderd worden. Met als neveneffect een explosie van kredieten.

Grafiek 2

Die kredieten gingen verschillende richtingen uit. De twee belangrijkste bestemmingen waren lokale overheden en overheidsbedrijven. De kredieten aan overheidsbedrijven stegen vooral de laatste jaren zeer sterk van 12% naar 22% van het BBP. Het schuldniveau van lokale overheden schoot eveneens de hoogte in met daartegenover niet altijd even geslaagde infrastructuur- en vastgoedinvesteringen. Provinciale overheden, die een veel betere kredietrating hebben dan de lokale overheden, gaven obligaties uit om die lokale schulden over te nemen. De schulden zijn er nog, maar het risico op wanbetaling evenals de te betalen rente is daardoor verminderd.

Schaduwbanksysteem

Een bijkomend probleem is dat er in de loop van de jaren zich ook een aanzienlijk schaduwbanksysteem heeft ontwikkeld dat buiten de controle van de bankregulator valt. Financiële instellingen – niet-bankinstellingen – verstrekken hier kredieten vaak tegen hogere rentevoeten. Afnemers van die kredieten vinden we terug bij staatsbedrijven, lokale overheden en kleinere ondernemingen die moeilijker bij de grote banken terecht kunnen voor kredieten. Rijke particulieren op zoek naar hogere opbrengsten brengen het geld aan. Maar ook banken op zoek naar hogere marges lieten zich ertoe verleiden.

Een ander product dat het voorbije decennium immens populair was bij de doorsnee Chinese burger is een semi-gegarandeerd ‘investeringsproduct’. Het totale aantal banken in China wordt geraamd op 4.532 eind 2017 (bron: Statista), waarvan amper een 50-tal ertoe doen. De rest zijn plaatselijke banken die niet kunnen opboksen tegen die mastodonten. De Chinese overheid zocht een manier om het geld van de burgers ook aan de kleinere banken toe te vertrouwen. Die konden met die verworven fondsen dan kredieten toestaan aan kleinere KMO’s.

Door het mooie rendement en de impliciete garantie van de overheid werd het product echter een topper. De omvang liep eind 2018 op tot 50% van het totaal aan bankdeposito’s. Tegenover dat product staat echter niets van kapitaal. Bij een aanhoudend sterke economie stelt er zich geen probleem. Maar wat als de economie plots eens keert? Kunnen de gelden dan nog terugbetaald worden? Vandaar dat de overheid die impliciete garantie expliciet heeft weggenomen en de banken opgedragen heeft om dit superproduct te laten uitdoven. Zeer langzaam natuurlijk opdat de kleinere KMO’s niet van het ene op het andere jaar zonder financiering zouden zitten. Niettegenstaande is de kredietverstrekking via dit schaduwbanksysteem de voorbije tweetal jaren met jaarlijks 10% gekrompen.

Cashloze maatschappij

Een laatste vorm van schaduwbanken zijn de betalingsplatformen van technologiereuzen zoals Tencent en Alibaba. Zij geven kredieten of doen andere investeringen met de gelden die klanten parkeren op hun elektronische portefeuilles. Niettegenstaande de snelle toename van dit bedrag door de rotvaart waarmee de Chinese maatschappij evolueert in de richting van een cashloze maatschappij, is het risico hier wel beperkt door de gigantische winsten van die bedrijven. Toch legde de overheid hen ook op om bepaalde reserves aan te houden bij de Chinese centrale bank, net zoals échte banken dat moeten doen.

Het ontmijnen van de schuldbom gebeurt zeer geleidelijk en de voorbije kwartalen stabiliseert de schuldgraad. Maar de daling van de kredietverstrekking leidt tot minder investeringen. Met één oog op de economische groei gericht, drukt de Chinese overheid harder of minder hard het rempedaal in.

Staatsbedrijven

Staatsbedrijven zijn een tweede kopzorg voor de Chinese leiders. 70% van de Chinese bedrijven zijn rechtstreeks of onrechtstreeks verbonden met de overheid. De rest is privé. Chinese staatsbedrijven mogen winst maken, maar hebben een ruimer sociaal-maatschappelijk doel. Dat maakt het leven van de privéondernemingen er niet gemakkelijk op. Chinese banken zullen ook sneller krediet toestaan aan staatsbedrijven vanwege de impliciete garantie van de overheid.

Privéondernemingen zijn evenwel cruciaal voor een gezonde economie. Ze staan in voor 90% van de nieuwe jobcreatie, 80% van de tewerkstelling, 70% van de technologische innovatie en 60% van het bbp. Vandaar ook de wil van president Xi Jinping om de overheidsbedrijven te hervormen, een level playing field te creëren voor buitenlandse ondernemingen en de Chinese markt meer open te stellen voor buitenlands kapitaal. De wil is er, maar de realiteit is anders. De EU-Chinese Kamer van Koophandel (EUCCC) sprak tijdens de voorstelling van haar rapport eind 2018 van een groot hervormingsdeficit, een enorme kloof tussen de snelheid van de hervormingen en die van de economische groei. Het stelde 832 (!) maatregelen voor om daaraan te verhelpen.

Hervormingen waren er wel de voorbije jaren, maar de snelheid van invoering ervan is vertraagd. De reden is, volgens mijn Chinese gesprekspartners, de grote kuis die Xi deed tijdens zijn eerste 5-jarenmandaat. De wijdverspreide corruptie werd aangepakt. Daarnaast trok de Chinese president opnieuw de macht van het Chinese leger naar zich toe, Mao's woorden indachtig: "*All political power comes from the barrel of a gun.*" Veel vrienden heeft hij aan die manoeuvres niet overgehouden. De hervorming van de staatsbedrijven werd volgens hen daarom op de lange baan geschoven.

Vastgoedzeepbel

Vastgoed is de derde uitdaging. Op basis van elk mogelijk waarderingscriterium is vastgoed fors overgewaardeerd. Bij een verhuur van een gekocht appartement in Europa moet je rekenen op een terugverdientijd van zo'n 20 jaar. In de belangrijke Chinese steden loopt die tijd op tot 50 à 80 jaar. Volgens Numbeo, 's werelds grootste database van door gebruikers aangeleverde data over steden en landen, loopt de prijs per vierkante meter voor een appartement in Peking of Shanghai op tot respectievelijk bijna 15.000 en 14.000 Amerikaanse dollar. De kostprijs voor een appartement in New York ligt daar tussenin. Volgens dezelfde bron schommelt de prijs voor een Brussels appartement rond de 3.570 Amerikaanse dollar. Onze levensstandaard ligt wel tweemaal hoger.

Die overdreven hoge waardering is er reeds meer dan een decennium jaar. Het doel van de aankoop van een appartement in China is ook helemaal anders dan in Europa. Vooreerst is het een investering omdat er tot voor kort geen investeringsproducten waren. En die investering heeft de meeste mensen tot nog toe geen windeieren gelegd.

Ten tweede koopt men een appartement als verzekering voor de oude dag. Vroeger zorgden de kinderen voor hun ouders, maar als gevolg van het één-kind-beleid is dat niet langer het geval. Een koppel moet vandaag voor beide ouders zorgen. En als het even meezit (of, zoals u wenst, tegenzit) komen daar ook nog de respectievelijke grootouders bij. Dat legt zware druk op jonge gezinnen.

Maar een groot stuk voor de aankoop van het appartement ontvangen die jonge gezinnen wel van de ouders zelf. En met een gemiddelde spaarquote van 34% vandaag, en 40% en meer enkele jaren geleden, loopt dat ontvangen bedrag stevig op. Dat maakt dat de vastgoedprijzen op zo'n hoog niveau stabiliseren. Tot slot wordt de prijs van vastgoed niet alleen bepaald door de vraag. Het aanbod wordt gemonopoliseerd door de overheid. In de grootste steden zoals Shanghai en Beijing doet die er alles aan om de populatie te drukken, zeker in het centrum van de stad. Het aanbod wordt er laag gehouden en de prijs kunstmatig hoog.

De bovenstaande dynamiek maakt dat de zeepbel niet snel zal ontploffen. Daarenboven worden de prijzen de komende jaren ondersteund door twee andere vraag ondersteunende bewegingen. Er is de aanhoudende urbanisatie. Vandaag belooft de urbanisatiegraad 57%. De regering ziet dat percentage graag snel oplopen naar 80%. Chinezen worden bijna verplicht om een appartement te kopen in de grote steden. Ten tweede zorgt de toenemende welvaart voor een upgrade naar steeds grotere appartementen. Daar waar enkele jaren geleden het gemiddeld appartement 30 vierkante meter bedroeg, is dat vandaag 35 vierkante meter. De dure vastgoedprijs leidt er wel toe dat jonge koppels zich niet langer een appartement kunnen permitteren in het centrum van grote steden. In een stad als Peking met 21 keer de oppervlakte van New York, zorgt

dat voor woon-werkverkeerreistijden van in totaal 3 uur heen en terug, en dat ondanks het schitterende metronetwerk.

Consumptie

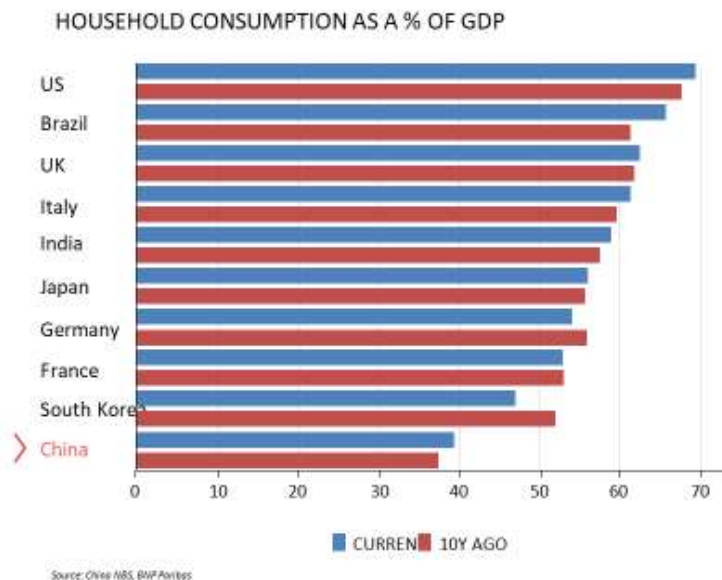
De zeepbellen mogen dan niet onmiddellijk op ontploffen staan, veel ruimte (en wil) om ze verder op te blazen is er niet. Dat wil zeggen dat naast de vertraging van de exportgroei ook de tweede groeimotor van de Chinese economie, de investeringsgroei, de komende jaren zal sputteren. In plaats van een geleidelijke overgang naar een consumptiegedreven economie, moet China plots zo snel als mogelijk het roer omgooien. Met een spaarquotum van 34% en een urbanisatiegraad van 'slechts' 57% heeft het de instrumenten in handen om dat te verwezenlijken.

Zeepbellen en Trump dwingen Chinezen tot meer groei via consumptie

De verstedelijking is tijdens de voorbije halve eeuw in een razendsnel tempo gevorderd. Begin jaren 70 woonde minder dan 20% van de Chinezen in steden. De 'Grote Sprong Voorwaarts' en de Culture Revolutie, twee dramatische campagnes van toenmalig leider Mao Zedong, hadden het land wezenloos achtergelaten. De Grote Sprong Voorwaarts van 1958-1961 beoogde een snelle transformatie van China van een agrarische economie naar een socialistische industriële maatschappij door industrialisatie en collectivisatie. Hongersnood joeg in die drie jaar volgens verschillende schattingen 18 tot 45 miljoen mensen de dood in. Ramingen van het aantal doden ten gevolge van de gewelddadigheden / zuiveringen tijdens de Culturele Revolutie (1966-1976) variëren tussen de 1,7 miljoen en 8 miljoen mensen.

Met Den Xiaoping kwam de kentering. Hij voerde een politiek in van 'kapitalisme met socialistische trekjes'. Een ware volksverhuizing vond in de daaropvolgende decennia plaats. Vandaag beloopt de Chinese urbanisatiegraad bijna 60%, waardoor ze vergelijkbaar is met die van landen zoals Zuid-Afrika en Griekenland. In de Westerse ontwikkelde landen fluctueert de urbanisatiegraad tussen de 75% en 90% (grafiek 3).

Grafiek 3

Welvaart

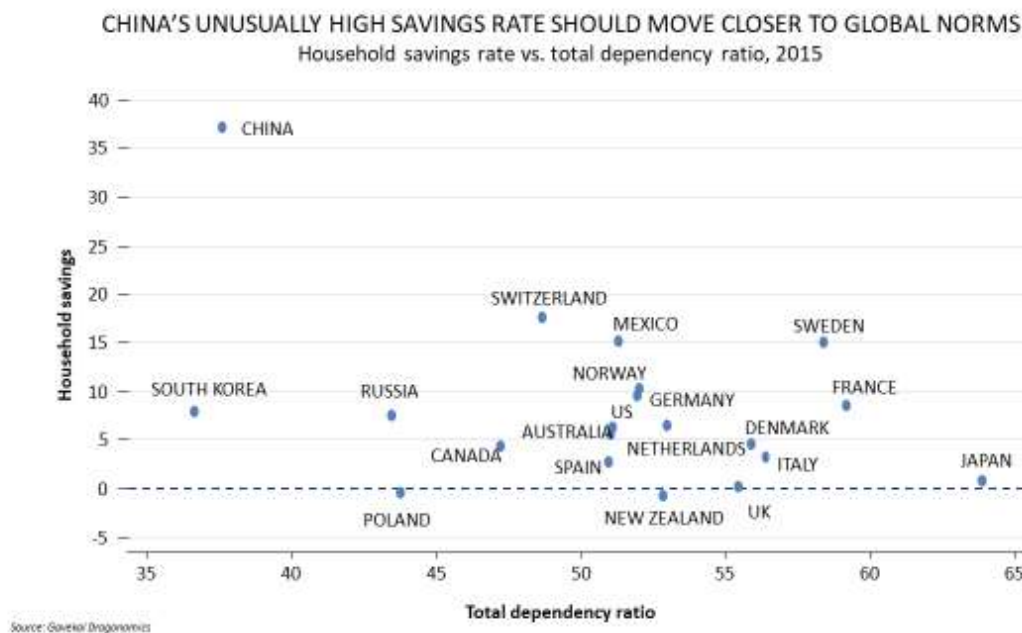
Wil de Chinese overheid een verdere urbanisatie? Toch wel, niettegenstaande het politieke discours waarin de loftrumpet over de rurale gebieden wordt afgestoken. Heel wat aanhangers van de Communistische Partij zijn boeren van het platteland. Maar economisch is het zinvoller om volop in te zetten op meer urbanisatie. De migratie zal niet zozeer richting de overbevolkte megasteden gaan, maar eerder naar de Tier 2- en Tier 3-steden. In die steden wordt vandaag ook de grootste groei gerealiseerd. Het gemiddelde inkomen ligt er nog lager met respectievelijk 20.000 en 10.000 Amerikaanse dollar per jaar voor de Tier 2- en Tier 3-steden tegenover 34.000 dollar voor de Tier 1-stedelingen.

De overgang van landbouw naar industrie of diensten krijkt de productiviteit op. De toenemende welvaart van de stedelingen wakkert de consumptie aan en gaat gepaard met een upgrade van de levensstandaard. Daarnaast compenseert de toevoer van arbeidskrachten vanuit het platteland de krimp van de bevolking op actieve leeftijd. Want vergrijzing is een van de belangrijkste uitdagingen voor de Chinese economie tijdens de komende jaren. Vandaag bedraagt de totale afhankelijkheidsgraad (0-14 en 65+ versus 15-64 jarigen) 40%. Tegen 2040 is dat 60%. China wordt sneller grijs dan het rijk wordt.

Spaarquote

Die vergrijzing in combinatie met onvoldoende algemene sociale zekerheidsvoorziening verklaart de ontzettend hoge Chinese spaarquote van 37 procent in 2015 (en 34% vandaag; zie grafiek 4). Het Chinese gezondheidszorgsysteem ontwikkelt zich snel en megahospitelen met 7.000 bedden zijn gebouwd. De dienstverlening is echter niet altijd even efficiënt met ellenlange wachttijden voor patiënten. Het totale personeelsbestand belooft bijvoorbeeld 7.400 mensen, tegenover 9.000 mensen in de vier sites van het universitair ziekenhuis in Leuven. Leuven telt echter amper 2.000 bedden met een veel betere dienstverlening tot gevolg. Daarenboven geldt de kostendekking vanwege de Chinese overheid enkel voor basisverzorging. Bij meer ingrijpende operaties lopen de kosten zeer snel op.

Grafiek 4

Ook de pensioenen zijn geen vetpot. Het overheidspensioenfonds mag enkel in bankdeposito's en overheidsobligaties investeren. De reële jaarlijkse return daarop bedroeg respectievelijk -0,6% en 1% tussen 1993 en 2004. De OESO berekende dat de gemiddeld behaalde jaarlijkse nominale return op individuele pensioenrekeningen over dezelfde periode 2,4% zou hebben bedragen tegenover een jaarlijkse stijging met 12,4% van de gemiddelde lonen. Daarenboven werd het geld van sommige publieke

pensioenfondsen door lokale overheden aangewend voor hoogst speculatieve investeringen. De pensioenen uitgekeerd aan werknemers in de privésector zijn daarom ruim onvoldoende en staan in schril contrast met wat ambtenaren en militairen ontvangen. Hun pensioen loopt op tot 80% van het laatste inkomen. Die regeling zorgt bij het einde van de carrière vaak voor manoeuvres '*à la belge*', waarbij net voor de pensionering nog een mooie promotie wordt doorgevoerd.

Ingangsexamen

De te beperkte sociale zekerheidsvoorziening zet Chinezen aan zelf appels voor de dorst opzij te zetten met die enorme spaarquota tot gevolg. Een laatste uitgave die ook stevig kan oplopen is die voor onderwijs. De 'gaokao', een soort ingangsexamen dat elke student op zijn 18de moet afleggen, is allesbepalend voor de rest van je leven. Ben je bij de beste 1% van de 10 miljoen deelnemers – jaarlijks ! – dan word je toegelaten aan een van de topuniversiteiten. Daardoor lacht een topcarrière je toe. De anderen moeten het stellen met onderwijsinstellingen van een minder hoog niveau waarna de carrièrekansen veel beperkter zijn.

Ouders hebben er alles voor over om hun kinderen optimaal voor te bereiden voor die 'gaokao'. Het basisonderwijs in China varieert evenwel van excellent (scholen in Shanghai, Beijing, Jiangsu, Zhejiang met een PISA-score van 579; ter vergelijking : in België is de gemiddelde PISA-score 500), tot zeer goed (PISA van 500 voor de drie andere belangrijkste steden) tot erbarmelijk slecht (achtergestelde provincies). Kinderen binnenkrijgen in de beste scholen is cruciaal en gaat gepaard met heel wat ellebogenwerk en betalingen. Sommige scholen reserveren een bepaald aantal plaatsen voor kinderen van families die in de buurt wonen. Zijn dat goede scholen, dan rijzen de prijzen van het omliggende vastgoed snel de pan uit.

Basis voor een daling van de spaarquote is dus de hervorming van het onderwijs en een verdieping van de sociale zekerheid. Dat laatste kan efficiënter indien de toekenning van voordelen gecentraliseerd gestuurd kan worden. De snelle digitalisering van China heeft precies dat tot doel. In 2015 gebruikte 50% van de Chinese populatie het internet. Volgens Cisco zal dat percentage tegen 2020 opgelopen zijn tot 66%.

In een rotvaart naar een digitale maatschappij

Met een spaarquote van 34% beschikt China over een aanzienlijk potentieel om de binnenlandse consumptie aan te wakkeren. Een verbreding en verdieping van het socialezekerheidsstelsel, is een cruciale voorwaarde. Dat is evenwel niet eenvoudig voor een gebied dat bijna even groot is als de Europese Unie en een drie maal hoger bevolkingsaantal heeft.

Vandaag worden de socialezekerheidsuitkeringen vooral lokaal geregeld. Misbruiken en wantoestanden zijn geen uitzonderingen. Vandaar dat de centrale overheid in Peking graag zelf de controle in handen zou nemen. In een gedigitaliseerde maatschappij wordt die wens werkelijkheid. Op dat moment is iedereen digitaal bereikbaar en kunnen tegemoetkomingen en betalingen rechtstreeks uitbetaald worden.

Digitaal China

Berekeningen van denktank Bruegel geven aan dat China vandaag nog een relatief beperkte digitale economie heeft. Bruegel kijkt daarbij het aandeel van de toegevoegde waarde geleverd door de ICT sector in de totale toegevoegde waarde en het ICT-aandeel in de totale tewerkstelling. Beide parameters stegen fors over het voorbije decennium. Het aandeel in de totale toegevoegde waarde steeg naar 5,6% in 2016. Maar dat is nog steeds kleiner dan het gemiddelde van 6% voor alle OESO-landen (voor 2012).

Die berekeningen geven echter een vertekend beeld. Het betreft een gemiddelde, en een gemiddelde in China is alsof je in Europa Duitsland en Roemenië over dezelfde kam zou scheren. In belangrijke steden zoals Guangdong, Shanghai en Beijing overstijgt het aandeel van de tewerkstelling in de ICT sector met 8,4%, 8,2% en 7,9% dat van bijna alle belangrijke OESO-landen. De ICT-tewerkstelling in veel minder ontwikkelde regio's zoals Tibet en Guizhou bedraagt dan weer amper 0,1 procent.

We bekijken in de hierna volgende focus de ontwikkeling van digitaal China vanuit drie perspectieven : het sociaal-maatschappelijk perspectief, het standpunt en de invloed van de bedrijven, en tot slot de impact van de overheid op de digitalisering.

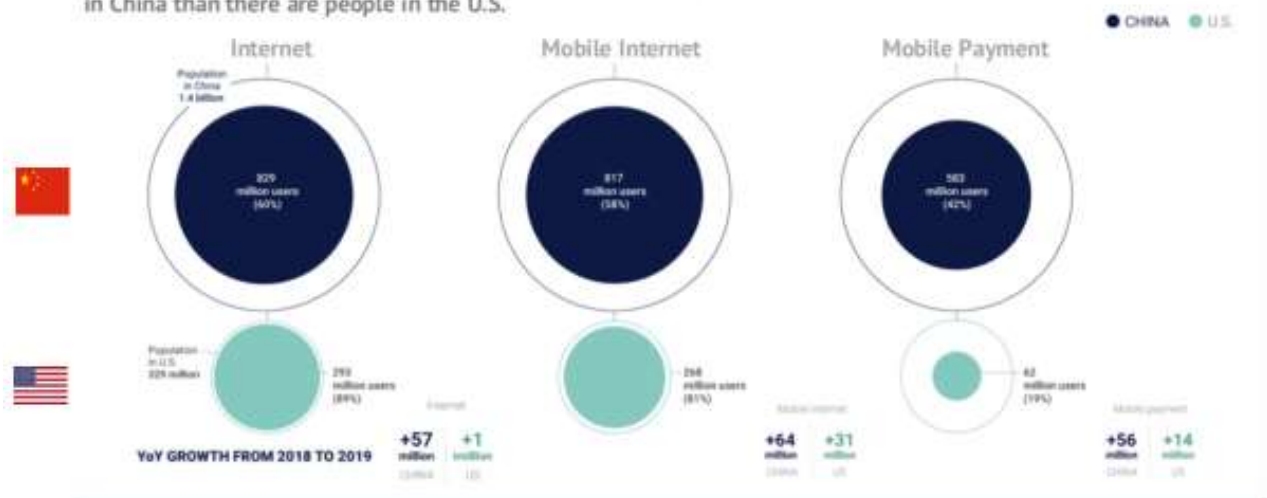
Maatschappij – Haves en 'have-nots'

De Chinese lokale en nationale overheden doen enorme inspanningen om de expansie van het digitale ecosysteem aan te moedigen. De totale internetpenetratiegraad bedraagt 60%. Op een populatie van 1,4 miljard mensen betekent dat een hoger aantal internetgebruikers dan in de VS en de EU samen, drie maal zoveel smartphone gebruikers als in de VS en bijna 10 keer het aantal gebruikers van mobiele betalingen in de VS. Een kleine stijging van de penetratiegraad maakt door de omvang van de Chinese markt een enorm verschil (zie grafiek 5).

Grafiek 5

At a Glance – China vs U.S. Internet

Although China's internet penetration rate is only 60%, its sheer scale means almost three times the number of internet users as the United States. In mobile payments, the gap is even wider: more people pay with their phones in China than there are people in the U.S.

Source: US Census Bureau, Pew Research, Newzoo, Statista, eMarketer, CMIC, IMF

Infrastructuurinvesteringen moeten het verschil tussen de digitale 'haves' en 'have-nots' wegwerken. Op het platteland vervijfvoudigde het voorbije decennium de internetpenetratiegraad van 7 naar 38.4% (2018). In augustus 2019 waren er in totaal 4.310 Taobao-dorpen (tegenover 2.100 in 2017) met 660.000 actieve online shops. De gezamenlijke jaarlijkse omzet van Taobao-dorpen – en Taobao steden, wat grotere plattelandsgemeenten zijn die werken volgens hetzelfde Taobao model – bedroeg over de 12 maanden tot augustus 2019 100 miljard dollar. Taobao-dorpen zijn plattelandsdorpen waar minstens 100 of meer actieve online shops zijn die jaarlijks een gezamenlijke omzet realiseren van minstens 10 miljoen Renminbi. De centrale overheid legt lokale overheden ook op dat ze minstens 8% van hun begroting moeten uitgegeven aan digitalisering en onderwijs (tientallen miljoenen studenten op het platteland zijn reeds bereikbaar via livestreaming-classes).

Maatschappij – Miljoenensteden

Vooral in de steden gaat de digitalisering snel. Hoe slaagt China daarin? Miljoenensteden werken dat in de hand. China telt 19 steden met een populatie van meer dan 5 miljoen

inwoners tegenover één in de VS (New York) en vier in de EU (Istanbul, Moskou, Londen, Sint-Petersburg). De schaalgrootte en de dichte populatie van de Chinese steden trekt investeerders en ondernemers aan en zet aan tot digitale experimenten. Mensen uit verschillende sectoren ontmoeten elkaar spontaan en synergiën ontstaan. De digitaliseringsgraad in deze steden is vaak groter dan in andere belangrijke economieën. Eind 2018 had in Beijing en Shanghai bijvoorbeeld meer dan 90% van de gezinnen toegang tot internet. Dat was evenveel als in New York en iets meer dan in San Francisco (88%). Het aantal ritten in Beijing via deelwagens was naar schatting acht keer groter dan het aantal in New York. Chinese steden zijn broeinesten van digitale innovatie.

De snelle digitalisering heeft ook te maken met de gulzigheid waarmee de Chinezen digitale technologieën consumeren en omarmen. Vooral de 'digital natives', de jongeren onder de 25 jaar, staan heel erg open voor de laatste digitale snuffjes. Hun enthousiasme ondersteunt de huidige en toekomstige groei van nieuwe digitale ontwikkelingen en faciliteert de snelle adoptie ervan.

Maatschappij – Hukou

Maar ook de oudere generaties worden erin meegetrokken. Een van de redenen is het hukou-systeem, een vaste en vrijwel onveranderlijke verblijfsregistratie. Het is daar waar je je sociale rechten kan innen zoals onderwijs en gezondheidszorg. Tal van Chinese arbeiders uit het platteland migreerden sinds de jaren 80 naar steden, op zoek naar een beter bestaan. Daarmee verloren ze echter wel hun hukou-rechten. Ze lieten de opvoeding van hun kinderen doorgaan aan de grootouders over in hun thuisomgeving met pover onderwijs en matige gezondheidszorg, als die al betaalbaar was. Naar schatting 60 miljoen kinderen groeien onder deze omstandigheden op.

Vaak is de smartphone van de grootouders de enige mogelijkheid om dagelijks met de kinderen in contact te komen. De overheid doet er, om de sociale vrede te bewaren, alles aan om die ouderen mee te trekken in het digitale bad, door digitale technologieën toegankelijker te maken, onder meer door de kost van smartphones zeer laag te houden. De voorbije jaren is de regelgeving aangaande de hukou wat versoepeld. Dat geldt echter niet voor de overbevolkte tier-1 steden zoals Shanghai en Peking waar de meeste migranten zich bevinden.

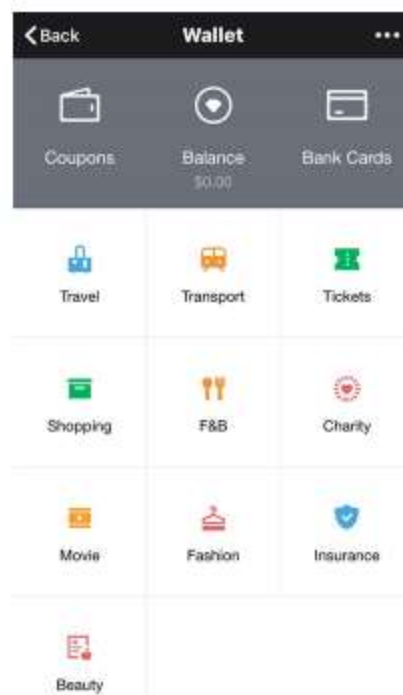
Bedrijven - Alibaba & Co

Technologiereuzen zoals Alibaba, Tencent en JD.com spelen een sleutelrol in de verspreiding van de digitale boodschap. Hun online retailmodel staat of valt met de snelle adoptie van digitale betaling. Daartoe ontwikkelden ze een elektronische portfeuille. Traditionele banken hielden zich niet bezig met particulieren. Zij concentreerden zich vooral op het toekennen van leningen aan bedrijven. Dat was lucratief en gemakkelijk,

want ze konden tot enkele jaren geleden een door de overheid vastgelegde rente aanrekenen, en de terugbetaling door staatsgecontroleerde bedrijven was verzekerd.

Alibaba en Tencent doken met hun elektronische portefeuilles Alipay en WePay in een gapende leegte (grafiek 6). De technologiereuzen creëerden een heel ecosysteem rond de portefeuille waardoor de app een one-stop-shop werd voor alle zaken die de consument maar nodig had : online shopping, aankoop van trein- of bioscooptickets, betaling van gas- en elektriciteit, enzovoort. Betaling via de elektronische portefeuille geraakte in steden al snel ingeburgerd. Vandaag wordt ook in het overgrote merendeel van de winkels, maar ook aan dienstverleners zoals taxi's, betaald in giraal geld op basis van een QR-code.

Grafiek 6

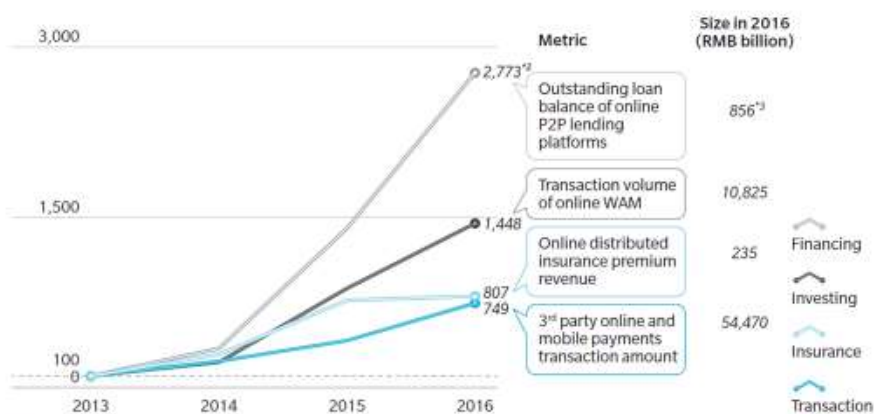

Immense hoeveelheden transactiedata en andere persoonlijke gegevens komen via de handelsplatformen in handen van de technologie-reuzen. Die worden trouwens rechtstreeks doorgestuurd aan de overheid. Die data in combinatie met algoritmes en bijzonder krachtige computers leidden al snel tot de ontwikkeling van nieuwe producten. Leningen worden vandaag aangeboden uitgaande van een financiële score die berekend wordt op basis van de betalingshistoriek, het inkomen en andere parameters. Op enkele jaren tijd kregen honderden miljoenen Chinezen zo toegang tot echte bankdiensten. Geld kunnen lenen laat tal van Chinezen toe hun eigen zaak op te starten. Toegang tot financiële diensten promoot financiële gelijkheid.

Bedrijven – Fintech

Bij bankdiensten hoort meer dan enkel de mogelijkheid om te betalen. Andere platformen schoten als paddenstoelen uit de grond en ontwikkelden tot dan toe onbeschikbare bankproducten zoals ‘wealth asset management’-spaarproducten, ‘peer-to-peer’-leenmogelijkheden (P2P) en online verzekeringen. De groei van fintech-producten was ronduit spectaculair tijdens de voorbije jaren (grafiek 7), deels natuurlijk ook door hun complete afwezigheid voorheen. Online geïnde verzekeringspremies verachtvoudigden tussen 2013 en 2016. Het uitstaande leenbedrag op P2P-leenplatformen vervierentwintigvoudigde over dezelfde periode. Anderzijds, gedurende de 12 maanden tot 1Q2019 halveerde wel het aantal P2P-online leenplatformen. Wie bijzonder snel gaat, vliegt af en toe uit de bocht.

Grafiek 7

*1 Methodology: One representative metric for each area adopted and indexed at 100 in 2013. Metric selection: Financing – outstanding loan balance of online P2P lending platforms; investing – transaction volume of online wealth management platforms; insurance – Online distributed insurance premium revenue; payment – total 3rd party online and mobile payments transaction amount

*2 Used outstanding loan balance at the end of the first month of the year after in lieu of the year-end figure as no official pre-2014 data was available, i.e. the outstanding loan balance of January 2014 is indexed at 100

*3 Figure at the end of January 2017 (see note 2 for details)

Source: WIND, Analysys, CIRC, Insurance Association of China

70% van alle Chinezen die toegang hebben tot internet maken gebruik van fintech-producten. In de ontwikkelde landen schommelt dat van 33% in de VS tot 42% in het VK. Die snelle ontwikkeling maakt van China vandaag de perfecte proeftuin voor Westerse (financiële) bedrijven. Ondanks de bijzonder snelle groei van fintech vertegenwoordigde het eind 2018 nog steeds maar een tweetal procent van de totale Chinese banksector.

Bedrijven - 'Smile and pay'

Ondertussen experimenteren de Chinese financiële ondernemingen er lustig op los met nieuwe vormen van betaling. Betaling via gezichtsherkenning ('smile and pay') of andere biometrische kenmerken is de volgende stap naar een samenleving zonder contanten. Webank, China's eerste volledige private bank met Tencent als een van de belangrijkste aandeelhouders, is een uitsluitend online bank die werkt met gezichtsherkenning. Dergelijke technologieën slaan sneller aan in China omdat de bevolking er open voor staat.

'Wearables' zoals slimme horloges en armbandjes worden vandaag reeds gebruikt voor kleinere betalingen. De samenwerking van Alibaba met Xiaomi, een belangrijke Chinese fabrikant van smartphones, tablets en wearables, zorgt voor de koppeling van de elektronische portefeuille Alipay aan de Mi Band-fitnessarmband van Xiaomi. En zo zijn er honderden Chinese 'wearable'-merken die samenwerken met Wechat Pay (Tencent), Alipay (Alibaba), Unionpay, enzovoort.

Eind 2017 introduceerde de Agricultural Bank of China (ABC) gezichtsherkenningmogelijkheden in haar mobiele applicatie voor klanten in China. Tegenwoordig gebruiken alle grote banken (China Merchants Bank, Construction Bank of China) die technologie bij hun geldautomaten (in het geval dat mensen toch nog cash willen) : je voert je telefoonnummer of ID-nummer en het gevraagde bedrag in, de camera scant je gezicht en je bevestigt met je code. Het risico van illegaal gekopieerde bankkaarten wordt geëlimineerd en het probleem van kaarten die ingeslikt worden, verdwijnt.

Overheid – Government Induced Policy

De rol van de overheid in de snelle digitale ontwikkeling van China kan moeilijk overschat worden. Zij bepaalt ook succes of falen, zeker in de fintech-wereld. In september 2017 werden de handelsplatformen voor cryptomunten verboden evenals de 'initial coin offerings' of ICO's. Eind december van dat jaar verstrengde de overheid de regels voor internetfinanciering en 'peer-to-peer lending'. De voorbije 5 jaar kromp het aantal P2P-bedrijven van 6.000 naar 1.027 (1Q2019). Nieuwe wetgeving verplicht betaalplatformen, die alsmaar meer bankproducten aanbieden, nu ook te voldoen aan de verplichtingen die aan 'échte' banken worden opgelegd en alsmaar meer reserves aan te houden bij de Chinese centrale bank.

Dat is het standaardstramien dat de overheid volgt bij de ontwikkeling van nieuwe sectoren. In haar vijfjarenplan stippelt ze de koers uit die in de daaropvolgende periode gevolgd zal worden. Vervolgens legt ze jaarlijks de focus op enkele nieuwe sectoren die kunnen genieten van aanzienlijke subsidies. Door een inherente kuddegeest en uit puur opportunistische overwegingen vallen de ondernemende Chinezen dan over elkaars voeten om toch maar een deel van het overheidsmanna binnen te halen. De sector ontwikkelt zich aan een rotvaart met een aanzienlijke overcapaciteit tot gevolg : denk maar aan de sector van de huurfietsen begin 2018. Dat is het moment dat de overheid ingrijpt. De kleineren gaan er van tussenuit en de sector stabiliseert. Dit is '*Government induced policy*'.

Overheid – Made in China 2025

Dat is ook de manier waarop de overheid haar ambitieuze 'Made in China 2025' plan (MIC2025) wil realiseren. Doel is de digitalisatie en snelle technologische ontwikkeling ook door te voeren in de Chinese industrie, gestoeld op het Duitse voorbeeld Industry 4.0. Tien sectoren werden uitgekozen waarin China tegen 2025 tot de wereldtop wil behoren. Bij die sectoren vinden we onder meer nieuwe energiebesparende voertuigen en uitrusting, de volgende generatie informatietechnologie en robots, en geavanceerd transportmateriaal zowel in de ruimte, op zee als op land.

MIC2025 moet China in staat stellen om de middeninkomensval te vermijden. Het Chinese bbp per hoofd van de bevolking bedraagt nu iets meer dan 16.000 Amerikaanse dollar (2017, PPP). Vele economieën stellen vast dat de economische groei sterk terugvalt eens het welvaartsniveau ergens tussen de 12.000 en 18.000 Amerikaanse dollar schommelt. Bij dat welvaartsniveau verliest de economie haar comparatieve voordeel van de lageloonkost. Met MIC2025 wil China van 'gemaakt in China' naar 'gecreëerd in China' gaan, van snelle productie naar hoogwaardige productie, en van Chinese producten naar Chinese merken. Het wil voorkomen gekneld te geraken tussen de nieuw opkomende goedkopere producenten en de meer geavanceerde geïndustrialiseerde economieën.

Overheid – Bedreiging

De promotie van MIC2025 was echter een beetje op zijn Chinees : niet echt tactvol. Een niet-officieel werkdocument vermeldde de doelstelling om binnen deze sectoren voor 70% zelfvoorzienend te worden. Dat moet lukken mits binnenlandse bedrijven bevoorreed worden en subsidies krijgen. Maar dat gaat in tegen de regels van de Wereldhandelsorganisatie. Dat komt boven op de stroom van klachten over de moeilijke toegang van buitenlandse bedrijven tot de Chinese markt. In haar laatste rapport publiceerde de Europees-Chinese Kamer van Koophandel in Beijing een lijst van 832 aanbevelingen voor een betere toegang voor buitenlandse bedrijven tot de Chinese markt.

Hoe word je zelfvoorzienend en een industriële grootmacht ? Critici wijzen naar de Chinese strategie van buitenlandse overnames (gestuurd door Peking ?), gedwongen technologieoverdracht en zelfs commerciële cyberspionage. Slaagt China erin zelfvoorzienend te worden voor 70% van zijn aanvoerketen, dan voelen Duitse, Zuid-Koreaanse en Japanse importeurs van hoogtechnologische producten zich terecht bedreigd.

Overheid – Te agressief

De poging om via een industriële strategie een volgende fase in te gaan in de economische ontwikkeling, is legitiem. Het belang van die strategie mag volgens ingewijden echter niet overschat worden. MIC2025 is volgens hen vooral een marketingplan van de communistische partij voor binnenlands gebruik. Dat het plan zo'n tegenwind zou krijgen vanuit het buitenland, daar hadden de Chinese leiders geen rekening mee gehouden. Het plan komt boven op de meer agressieve en zelfverzekerde toon die president Xi Jinping aanhoudt in vergelijking met zijn voorgangers. Zij spraken over een 'vreedzame ontwikkeling' van China. Xi Jinping liet reeds tijdens zijn eerste toespraak in 2012 alle bescheidenheid achter zich. Hij beloofde China terug groots te maken en de 'grote heropleving van de Chinese natie' te realiseren.

De vraag is ook in welke mate dit plan gerealiseerd zal worden. In de eerste plaats heeft China buitenlandse hulp nodig om het tot stand te brengen. Want ondanks decennia van inspanningen en miljarden investeringen in China's ontwikkelde halfgeleiders, importeert China nog steeds 95 procent van de high-end-chips die worden gebruikt in computers en servers. Voor 70% van de aanvoerketen zelfvoorzienend zijn, lijkt dan ook niet realistisch. China ontwikkelt snel en is de fase van 'copy and paste better' langzaam ontgroeid. Maar nog in vele domeinen moet het eerst leren gaan vooraleer te willen lopen. Niettegenstaande de immense binnenlandse markt heeft China het Westen nodig voor zijn ontwikkeling, net zoals de Westerse bedrijven China nodig hebben om hun groeipotentieel wat op te krikken.

De afhankelijkheid van het Westen is één van de redenen waarom China instemde met een handelsakkoord met de VS niettegenstaande de verplichtingen die Xi Jinping op zich neemt vele malen groter zijn dan wat Trump belooft. Deng Xiaoping had het over het 'verbergen van je mogelijkheden en je tijd afwachten'. Het lijkt er alsmaar meer op dat Xi de goede raad van één van zijn voorgangers eindelijk ter harte heeft genomen.